

PIYODALAR ISHTIROKIDA SODIR ETILADIGAN YO'L TRANSPORT HODISALARI

Sattorov Mehriddin Rustamovich

Chirchiq oliy tank qo'mondonlik muhandislik bilim yurti

Texnik ta'minot kafedrasi o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada avtomobil bilan piyoda o'rtasida sodir bo'lgan yo'l transport hodisasini oldini olishda haydovchining transport vositasi texnik imkoniyatini aniqlash usuli keltirilgan. Bunda quyidagi xolatlarda aniqlanadi, yo'l transport hodisasi sodir bo'lganda avtomobil haydovchisini to'xtatib qolish orqali hodisani oldini olib qolish texnik imkoniyatiga ega bo'lgan yoki ega bo'lmaganligi avtomobilning to'xtatib qolish masofasi S_o va uning voqea joyidan harakatga xavf paydo bo'lgan vaqtdagi uzoqlik masofasi S_a larni taqqoslash orqali aniqlanadi.

Kalit so'zlar: yo'l transport hodisasi, avtomobil, piyoda, tezlik, tormoz, to'xtash, masofa, haydovchi.

Annotation: This article presents a method for determining the technical possibility of a driver's vehicle in preventing a road traffic accident that occurs between a car and a pedestrian. In doing so, it is determined in the following cases, whether or not a road has the technical ability to prevent an accident by stopping a motorist in the event of a traffic accident is determined by comparing the car's braking distance S_o and its distance from the incident location at the time of danger to movement S_a .

Keywords: road traffic accident, car, pedestrian, speed, brake, parking, distance, driver.

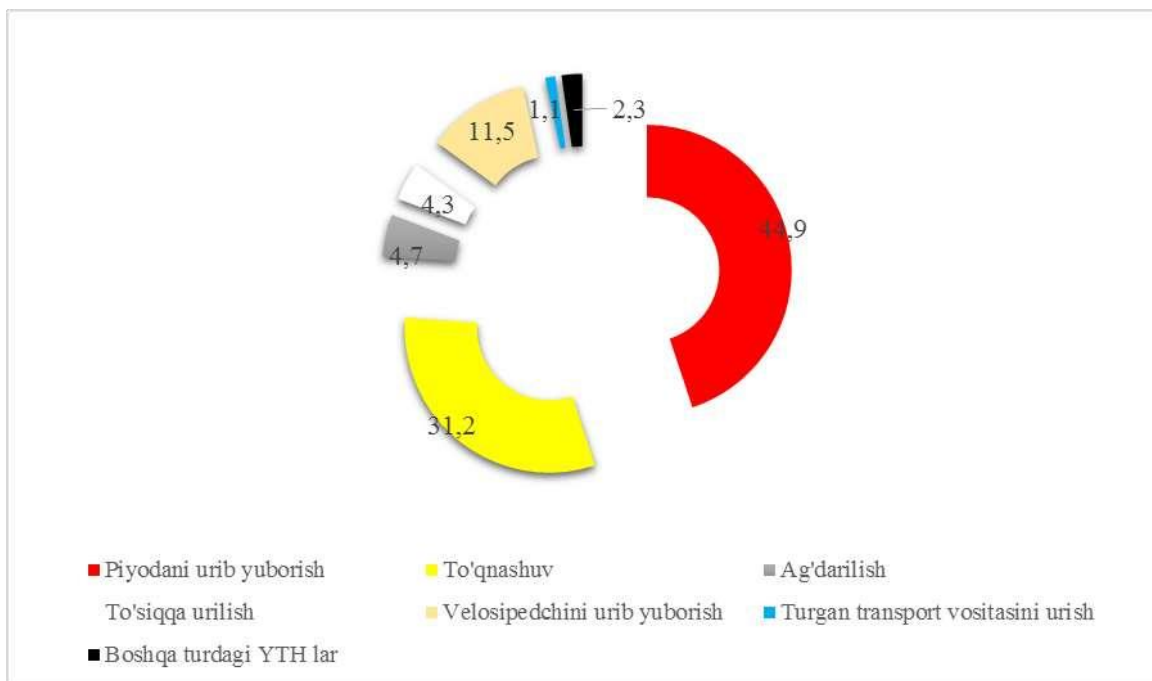
Har yili yo'llarimizda 10 minggacha yo'l transport hodisasi sodir bo'lmoqda. Buning oqibatida o'tgan yili 2,5 mingga yaqin insonlar bevaqt hayotdan ko'z yumdi, 9 mingdan ortig'i turli darajadagi tan jarohati oldi.

Yo'l transport hodisalarining 20% tezlikka rioya qilmaslik, 25 % yo'llardagi kamchiliklar, 47 % piyodalar ishtirokida, 10 % haydovchilarning tajribasizligi, 8 % qarama-qarshi yo'nalishga chiqib ketish, 6 % veloyo'lak bo'lmaganligi oqibatida sodir etilgan.

Bundan ko'rinib turibdiki yo'l-transport hodisalarining salmoqli qismi piyodalar ishtirokida sodir etilayotganini ko'rsatmoqda.

Avtomobil bilan piyodani urib yuborish eng ko'p uchraydigan yo'l transport hodisalaridan biridir. Mamlakatimizda piyodalar bilan to'qnashuvlar taxminan 35-40 foizni, shaharlar va yirik aholi punktlarida esa barcha hodisalarning 50-60 foizini tashkil qiladi. Qolaversa, aksariyat hollarda to'qnashuvlar piyodalarning intizomsizligi va e'tiborsizligi tufayli yuzaga keladi. Yo'lni taqiqlangan joyda va harakatlanayotgan avtomobilga yaqin joyda kesib o'tish, svetofor va svetoforning signallariga e'tibor bermaslik, bolalar va o'smirlarning yo'lda o'ynashi to'qnashuvlarning eng ko'p uchraydigan sabablari hisoblanadi. Ushbu harakatlarning aksariyati haydovchi uchun to'satdan va kutilmaganda sodir bo'ladi va u har doim to'qnashuvning oldini olish uchun zarur choralarni ko'rishga ulgurmaydi yoki ularni kechikish bilan qabul qiladi, bu esa ko'pincha piyodaning hayotiga xavf soladi.

1-rasm. 2022 yilda O'zbekiston respublikasida sodir bo'lgan yo'l transport hodisalarining turlari bo'yicha tahlili.¹

Tahlillar natijasiga yo'l transport hodisalarining turlari bo'yicha eng ko'pi 44,9 % ni piyodani urib yuborish va 31,2 % ni to'qnashuvga to'g'ri kelmoqda.

Tadqiqot sifatida avtomobil bilan piyoda o'rtasida sodir bo'lgan yo'l transport hodisasi kimning aybi bilan sodir bo'lganligini aniqlash uchun kerakli bo'ladigan boshlang'ich materiallar. Yo'l transport hodisasi sodir bo'lgan joyda yo'l asfalt, tekis, quruq, gorizontol, kunduzi yoki kechqurun – YTH hujjatlari va qarordan kelib chiqiladi. Kobalt rusumli avtomobilida 1 nafar yo'lovchisi bo'gan, yuksiz va texnik soz xolda bo'lgan 10-15 km/s bilan harakatlanib, avtomobil tormozlanmagan xolda, piyodani oldi chap qismi bilan urib yuborgan.

Piyoda voqea joyigacha qarab 4,5 metr masofani jadvalda ko'rsatilgani bo'yicha

3,8 km/soat tezlik bilan harakatlangan

Matematika amallarini bajarishda quyidagi shartli belgilar qo'llanilgan:

* - ko'paytirish; 2 - kvadratga ko'tarish; /- bo'lish; 0,5- kvadrat ildiz chiqarish;

t1 - Kobalt avtomobili haydovchisining reaksiya vaqti 0,6 s;

t2 - Kobalt avtomobili tormoz tizimining ishga tushishini kechikish vaqti 0,1 s; t3 - Kobalt avtomobili sekinlashish miqdorining kuchayish vaqti, 0,35 s;

j - Kobalt avtomobilining sekinlashish miqdori 7,26 m/s²;

Va - Kobalt avtomobilining harakat tezligi, 10-15 km/soat;

Vp - piyodaning harakat tezligi, 3,8 km/soat;

Sp - piyodaning hodisa joyigacha bosib o'tgan masofasi, 4,5 m.

1. Qarorda keltirilgan yo'l hodisasi sharoitida haydovchi Kobalt avtomobilsini to'xtatib qolish orqali hodisani oldini olib qolish texnik imkoniyatiga ega bo'lgan yoki ega bo'lmaganligi avtomobilning to'xtatib qolish masofasi So va uning vokea joyidan harakatga xavf paydo bo'lgan vaqtdagi uzoqlik masofasi Sa larni taqqoslash orqali xal etiladi.

Ushbu yo'l hodisasi sharoitida Kobalt avtomobilsining to'xtatib qolish masofasi quyidagicha aniqlanadi:

$$S_o = (t_1 + t_2 + 0,5 * t_3) * V_a / 3,6 + V_a^2 / 25,92 / j$$

O'tkazilgan amallar natijasida 10-15 km/soat tezlikda harakatlangan Kobalt avtomobilsining to'xtatib qolish masofasi tezliklarga mos ravishda aniqlangan xisoblar 1-jadvalga qaralsin.

Demak, ushbu yo'l hodisasi sharoitida harakatga xavf tug'ilgandan boshlab haydovchi boshqaruvidagi Kobalt avtomobilsini o'z vaqtida to'xtatib qolish yo'li bilan hodisani oldini olib qolish uchun texnik imkoniyatga ega bo'lgan.

Yuqorida o'tkazilgan tadqiqotlardan shunday xulosaga kelamiz O'zbekiston Respublikasida sodir bo'lgan yo'l transport hodisalarining turlari bo'yicha tahlilida eng ko'pi 44,9 % ni piyodani urib yuborish va 31,2 % ni to'qnashuvga to'g'ri kelmoqda. Ushbu yo'l transport hodisasidan ko'rinib turibdiki hamisha ham haydovchilar ayibdor xolatlari ham kuzatiladi, haydovchilar va piyoda orasidagi masofani to'g'ri tanlay olmagan xolatlarda, transport vosita haydovchilari YTHning oldini olish texnik imkoniyatiga ega bo'lganda haydovchilar sababli YTH kelib chiqqan degan xulosaga kelamiz.

Ushbu yo'l transport hodisalarini kamaytirish uchun birinchidan haydovchilarning madaniyati, etika va estetikasini, harakatga xavf tug'ilgandagi xolatlarni inobatga olib, yo'l transport hodisasiga kelib chiqishga sababchi bo'lgan haydovchilarni va piyodalarni qayta tayorlash va malakasini oshirish uchun yo'l transport hodisalari bo'yicha mutaxassislar tomonidan o'quv kurslari tashkil qilishlari va maktablarda yo'l xarakat qoyidalarini o'rgatish bo'yicha maxsus o'qituvlar o'qitishlarini takliflar kiritamiz.

Foydalangan adabiyotlar ro'yxati:

1. Avtomobil xizmati Qo'llanmasi. O'zbekiston Respublikasi Mudofaa Vazirining 2020 yil 11-fevraldagi 128-sonli buyrug'i.

2. <https://yhxx.uz>